

Knjižnica za učence III. mestne deške šole.

Št. *65* Odd. *D* Vred. *50h*

Naslov :

Daroval :

- 1.) Knjiga je last mestne občine ljubljanske.
 - 2.) Varuj jo, ne maži in ne trgaj je!
 - 3.) Dajaj jo iz rok samo svojim sorodnikom in prednikom, ki so s tabo vred za njo odgovorni!
 - 4.) Zapomni si dobre nauke, ki jih boš bral, in ravnaj se po njih!
-

XI. zvezek.

B

149

Zabavna
knjižnica

za

• slovensko •

•• mladino. ••

Urejuje in izdaje
Anton Kosi,
učitelj v Središču.

V Ljubljani, 1903

Natisnila Katoliška Tiskarna

:: V zalogi izdajateljevi. ::

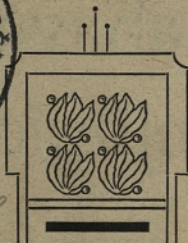
35068, VII C, g: dupl

2 57084-11 a

5203942

30.12.2009

„Čitaj rad dobre knjige; v njih
imaš, ako jih prav čitaš in razumeš,
modrega učitelja in ljubeznivega
prijatelja povsod, na vseh krajih
svojega življenja!“

IZLOČENO

Dupl an VII C 35068 p

F2C 8759/1953

Pripovedni del in pesmi.

Učitelj učencu ob šolskem izstopu.

Nič hvale! Za hvalo te nisem učil,
učil sem te temveč, da srečen bi bil.
In lahko si srečen, saj glav'co imaš,
potrebnega, lepega marsikaj znaš.
In duša je zdrava in zdravo telo,
da bilo bi vedno, oj vedno tako!
Vporablaj v življenju vso množico sil,
tako kot sem vedno te v šoli učil:
In sreče bom tvoje s teboj vred vesel,
veselje le-to bom v zahvalo sprejel!

W

L. Č.

Oj vi pastirski ognji!

1.

Oj vi pastirski ognji,
plamteči po dolini,
ko gledam vas, budé se mi
preradostni spomini.

2.

Kako sem se pastirček
nekdaj pri vas ogreval,
in radosten zavriskal rad,
da je ves log odmeval.

3.

Zdaj pri ognjišču drugem
življenje žijem*) srečno,
a bajni čas nekdanjih dni
izginil je za večno!

Framčan.

*) žijem = živim.

V čolnu.

Po resnični dogodbi. Spisal *Kompoljski*.

Ivan in Tonček sta bila prvo leto v Ljubljani. Imela sta oba revne stariše; a ker sta bila pridna in nista imela slabe glave, dali so ju stariši vendar v Ljubljano. Zaupali so v božjo in dobrih ljudi pomoč. In niso se zmotili; zakaj sedaj sta že oba dobro preskrbljena. Dasi sta se sprva gledala nekako po strani, sta se vendar kmalu sprijaznila ter postala dobra prijatelja.

Stanovala sta oba pri eni gospodinji. Hodila sta skupaj v šolo in iz šole. Tudi po mestu in po izprehodih sta hodila vedno drug z drugim. Kjer si videl enega, je bil gotovo zraven tudi drugi.

Gospodinja, pri kateri sta stanovala, je imela stanovanje v Krojaški ulici. To je ozka, a kratka ulica, po kateri se pride iz Mestnega — glavnega — trga k Ljubljani. To ulico poznajo zelo dobro posebno dekletke iz tega dela mesta. Zakaj po njej hodijo k Ljubljani pravi navadnega perila ali pa umivat kake posode. Zato je ob koncu te ulice pripet na dolgi verigi precèj velik čoln. V tem

čolnu se ne vozi nihče, ampak je ondi pripet zato, da v njem stojijo ženske, kadar perejo ali umivajo posodo v Ljubljani. Otrokom je ostro prepovedano, hoditi vanj; zakaj lahko bi se kateri nagnil ter padel v Ljubljano.

Ivan in Tonček sta večkrat ogledovala ta čoln. Posebno se ga sprva ni mogel nagledati Tonček, ker še nikdar ni videl čolna. Ko sta ga zagledala prvič, vpraša Tonček svojega prijatelja:

„Ali si se že kdaj vozil v čolnu?“

„O, kolikokrat že!“

„Kje?“

„Doma na Savi.“

„Sava mora pač biti večja kakor Ljubljana, ker smo se učili v šoli, da je največja reka na Kranjskem. Pa se nisi bal, da bi ne utonil v tako veliki reki?“

„Kaj bi se bal! Saj smo imeli večji čoln kakor je ta in še oče so bili z nami, kadar smo se vozili.“

„Pa če bi se bil čoln prevrnil?“

„Saj se ne prevrne tako rad, posebno če je velik in je voda mirna.“

„Ah, to mora biti prijetno, voziti se v čolnu, ki teče tako mirno in tiho, da se nič ne sliši! Pa tudi ne trese se menda, kakor na vozu. Jaz moram iti enkrat v ta - le čoln, da se vsaj malo zazibljem, če drugega ne!“

„Ali ne veš, kaj je rekla gospodinja? V ta čoln je otrokom prepovedano hoditi in če bi te videl stražnik, te odvede in zapre.“

„Saj res. Pozabil sem že na to.“

A Tonček le ni mogel pozabiti tega čolna. Vedno in vedno je premišljeval, kako bi mogel priti enkrat vanj. Ali kako bi storil, da bi ga nikdo ne videl, posebno pa ne stražnik. Samo takrat je bil jezen na stražnike, češ, čemu jih je treba toliko. Za vsakim voglom stoji eden. — Ta čoln pa se tudi vidi od vseh strani: od Zvezde, od Frančiškanske cerkve in od Jurčičevega trga! Kaj pa, ko bi Ivan pazil na obrežju. On sam bi šel hitro v čoln in če bi se bližal kak stražnik, bi Ivan zažvižgal ali ga poklical, ali pa vsaj malo pokašljaj. In potem bi se hitro skrnil v kako vežo. Da bi se vsaj malo pogugal v njem, pa bi bil srečen. Tako si je mislil Tonček.

Ali kdaj bi to storil? Po dnevi hodijo vedno tod ljudje in čoln tudi ni skoro nikdar prazen. Vedno je v njem kaka ženska, ki pere. Zvečer pa tudi ni prav varno. Lahko bi stopil mimo čolna v vodo in utonil. Sicer pa ga tudi gospodinja zvečer ne pusti nikamor. Pred mrakom morata biti že vselej doma, če gresta kam z Ivanom. — Kaj pa zjutraj? Zjutraj ju vselej zbudi gospodinja, da gresta k šesti maši v Šenklavž. Takrat bi bilo mogoče. Zjutraj ni toliko ljudi na ulici, ženske ne perejo tako zgodaj, in kar je glavno: zjutraj ni toliko stražnikov kakor po dnevi. Pri Frančiškanskem mostu stoji eden, pa saj ga ta menda ne bo videl takoj. Sicer pa bode Ivan za vsak slučaj na straži.

Tonček je premišljal več dni, predno si je skoval ta načrt. Ivanu ni hotel ničesar povedati o tem. Samo do tega ga je pripravil, da sta hodila zjutraj k maši v Šenklavž za vodo — torej ob Ljubljani, ne pa čez Mestni trg kakor preje. Sicer je ta pot malo daljša, pa to nič ne dé.

Vsako jutro je Tonček dobro pazil, če je že kdo v čolnu in kje stoji kak stražnik. Kmalu se je prepričal, da je vse tako, kakor si je on mislil. Čoln je bil vsako jutro prazen, ljudi je bilo malo; le kak delavec je prišel ob Ljubljani ali pa kaka ženica, ki je hitela v cerkev. Stražnik je res stal, a samo pri Frančiškanskem mostu.

Nekega jutra gresta zopet z Ivanom v cerkev kakor po navadi. Prejšnje dni je deževalo, to jutro je bilo zopet lepo jasno. Ljubljana je bila vsled deževja narastla. Njena zamazanorjava voda je tekla hitreje in delala male valčke, ki so lahko zazibavali pripeti čoln in pljuskali ob njegov trebuh.

„Joj, kako je danes Ljubljana velika!“ se začudi Tonček, ko prideta na njen breg.

„Pa je res narastla,“ mu odvrne Ivan.

Oba se naslonita na ograjo in gledata, kako je voda drvila valčke naprej.

„Ali je Sava kaj večja kakor sedaj-le Ljubljana, Ivan?“

„Sava ni nikoli tako majhna. Sicer pa jo greva lahko enkrat gledat, saj se pride v eni uri lahko iz Ljubljane do nje.“

„Pa res pojdeva enkrat.“

Tonček je opazoval z bistrim očesom in z nekim posebnim zadovoljstvom, kako so valčki lahko gugali čoln. Ivan je že hotel oditi, kar se oglasi Tonček.

„Ivan! Počakaj nekoliko, jaz grem malo v čoln.“

„Saj je prepovedano. Pa tudi mašo zamudiva.“

Tonček je med tem že tekkel po stopnicah k čolnu in med potom govoril:

„E, saj me nihče ne vidi. Če zamudiva malo maše, pa tudi ni tak greh; da le prideva do evangelija. Sicer pa, če ko pride, me hitro pokličí!“

Ko je izpregovoril zadnje besede, je bil že v čolnu.

Ivan pa se je nehoté naslonil na ograjo in opazoval, kako se njegov tovariš ziblje v čolnu.

„Jej, kako je prijetno, Ivan!“

„V stran ga porini malo od brega in gugal se bode še bolj.“

Tonček se upira z roko ob breg, a ne more odriniti čolna.

„Saj vidim, da nisi za nič. Tako-le naredi!“

Ivan sam steče po stopnicah in že je bil v čolnu. Z rokami se upre ob breg in čoln se res odmakne. Sedaj pa primeta oba za njegov rob ter se zazibljeta, da je voda kar pljuskala ob čolnove deske.

„Ne tako močno, Ivan; lahko se prevrneva!“

„Ne bodi tak strahopetnež!“

In zazibala sta se znova. Čoln se je približal bregu, a zopet sta ga odrinila ter se gugala v njem.

Tončku se je srce kar smejalo od veselja. Sprva je izražal svoje veselje na tihem, a kmalu vedno glasneje.

„Še bolj ga odriniva, Ivan!“

In odrinila sta še bolj, da se je čoln precēj odmaknil in močno zagugal.

„Kako prijetno mora biti še le, voziti se v čolnu . . .“

„Stražnik!“

Ivan je zakričal, stopil na rob čolna in skočil na breg. Tla so bila mokra, noga mu je spdrsnila in takoj je bil v vodi do vrata. Komaj se je zgrabil z rokami za travo, se skobacal ven ter jo popihal moker do kože.

Tonček pa je stal kakor okamenel sredi čolna. A hitro se vzdrami in hoče skočiti za Ivanom, kar ga ustavi močen glas: „Stoj!“

Obstal je. Stražnik je stopil v čoln ter dečka prijel.

„Z menoj, paglavec!“

Ves jok in vse prošnje niso pomagale. Trda stražnikova roka ga je držala in stopala sta po stopnicah na obrežje in potem po Krojaški ulici, kjer je Tonček stanoval. Bila sta s stražnikom ravno sredi ulice, ko zasliši Tonček skozi okno glas svoje gospodinje.

„Za Boga! Naš Tonček!“

Drugega Tonček ni slišal. Stražnik ga je odvedel. Že so ga hoteli zapreti, kar pride njegova gospodinja in komaj sprosi, da so ga izpustili.

Šla sta z gospodinjo domov. Po poti je moral slišati marsikatero grenko. Kmalu potem pride Ivan ves moker domov. Gospodinji je bil stražnik vse povedal. Oba je pošteno oštela in nazadnje pristavila, da naj zahvalita Boga, da ni kateri utonil.

Od takrat nista šla nikdar več v tisti nesrečni čoln, ampak naravnost v cerkev.

Naša Anica.

To vam je dete, naša Anica! Krepka, kakor deček, rdeča kot rožica, pa ljubezniva, da jo ljubi vsakdo, kdor jo pozna. A najbolj jo ljubi oče. Pa saj tudi ona njega rada ima!

Zjutraj je navadno prej po konci nego on. Zvečer gre namreč spat, ko so se kokoši spravile na grede in se zato zgodaj prebudi. Oče pa zvečer navadno piše ali čita in zjutraj včasih potegne nekoliko dalje. Seveda ima Anica bolj prav, zakaj: rana ura — zlata ura. Da pa tudi oče preveč ne zamudi te rane ure, za to že skrbi Anica!

Ko jo oblečejo, pride k očetovi postelji in začne prav rahlo: „Atej, stani, stani!“ Glasneje in glasneje ponavlja te besede, in ako ne pomaga nič, kriči, da gre skozi ušesa. No, oče včasih

— noče slišati. Tedaj privleče Anica stol k postelji ter zleze nanj — z velikim trdom seveda, saj je še le tri leta stara. — Ko dospe na stol, poljubi ateja rahlo na lice in začne zopet tiho: „Ata, stani!“ Tedaj se oče ne more več potajevati in mora vstati. Da pa mu to ne bi bilo pretežko, mu obljubuje Anica: „Ata, tava že tuhana!“ (Kava je že kuhana.)

Komaj je oče iz postelje, že mu ponuja hčerkica nogavice. Potem hiti po čevlje. Z velikim trdom jih privleče — navadno vsakega posebej — ponavlja vso pot: „Ata, na bujo!“ Potem mu dà še ruče*) itd. Neizmerno jo veseli, da mu more pomagati. Pa bi je oče ne imel rad! Najrajši bi bila Anica vedno pri njem. Ko gre v šolo poučevat (Aničin oče je namreč učitelj), hoče vsekdar ž njim. Žalostna je, da ne sme. Včasih pa se vendar skrivaj zmuzne v razred in zleze tiho v kako klop med učenke. Tedaj jo mora oče navadno s silo odstraniti; zakaj bila bi tako rada v šoli!

Najljubša igrača so ji — knjige. A tu prideta večkrat z očetom navzkriž. Deklici ne zadostujejo namreč razne otroške knjižice, temveč veselé jo tiste očetove, ki jih ima v sobi na nizkih policah, in naj so tudi brez slik. Ako pride skrivaj do njih, obdeva se ž njimi krog in krog. In tedaj študira, dokler je ne moti oče ali kdo drugi. Ne

*) Ruče = naramniki.

pohvali je nihče. A naj si je bila pokarana še tolikrat, knjig ne pusti pri miru. To je pač njena slabost! Še zvečer, ko jo položé spat, ima večkrat kako knjižico pod pazduho, in ko se zjutraj prebudi, vpraša najprej: „Te moja niga?“

Ko se oglasi opoldne šolski zvonec, stoji Anica pri durih in čaka očeta: „Ata, juha že mizi.“ In popoldne že ne more dočakati, da je konec pouka. Tedaj sme včasih tudi ona v razred, da si ogleda velike, lepe podobe na stenah ter pokaže, kaj že vse pozna: „Tonj (konj), pes, tlava (krava), moz, tic, hisa“ i. t. d. Štetí že tudi zna: ena, dve, osem, pet. Ako najde košček krede na tleh, je vesela, kakor da je našla zaklad, in ako pobere očetu svinčnik, je vsa srečna.

Vidite torej, da jo oče res lahko ima rad. Pa tudi nebeški Oče jo gotovo ljubi; saj se ga pridno spominja. Pred jedjo in po jedi, in kadar koli zvoni, ponavlja prisrčno: „Oce nas, besih, daj tluh (kruh)!“ To je njen „očenaš“.

Dà, Oče nebeški, ohrani nam našo ljubo Anico in daj, da ji ne bo manjkalo nikdar, česar te prosi! Ohrani pa jo tudi pridno, dobro in ljubeznivo, da jo bodo vsekdar ljubili — pošteni ljudje!

Ludovik Černej.

Delitev.

Je atej jabelko dobil,
na kose tri jo razdelil:
za Anico en kos, za Minko
in tretji del dobil je sinko.

Ko štel bi: ena, dve in tri,
in bili so načeti vsi!
Tedaj pomisli Luček*) malo:
„A ateju ni nič ostalo?“

Odkrhne košček: „Atej na!“
Po sili mu ga v usta dá,
i Minka delež mu ponudi
in Anica, seveda, tudi!

Ko je od vseh svoj del sprejel,
pa reče Luček mu vesel:
„Glej, atej, radi te imamo,
zato ti tudi vsega — damo!“

L. Černež.

Arabska podoba.

V jutrovi deželi je živel svoje dni kralj, ki je imel tri sinove. Nekoč jih je dal poklicati k sebi. Na to je zapovedal svojim sužnjem, naj pred njegove sinove prinesó tri trde in zapečatenene posode. Ena teh posod je bila zlata, druga jantarjeva, tretja pa ilovnata. Kralj reče najstarejšemu sinu, naj si izvoli izmed teh tisto, o kateri misli, da hrani v sebi največji zaklad. Najstarejši si je izvolil zlato posodo, na kateri je bila zapisana beseda: „Cesarstvo.“

Odprl jo je in našel v njej polno peska.

Drugi si je izvolil jantarjevo posodo, na kateri je bilo zapisano: „Slava.“

*) Luček = okrajšana beseda Ludovik, Ludoviček.

Odprl jo je in našel v njej polno pepela, v pepelu pa listek z besedami: „Pepel onih ljudi, ki so bili slavni na svetu.“

Tretji je vzel ostalo posodo, ilovnato, jo odprl in jo našel prazno; toda na dnu je bil lončar zapisal presveto ime božje.

„Katera teh posod tehta največ?“ vpraša kralj svoje dvorjane. Častihlepneži so odgovorili, da zlata, pesniki in zmagovalci so trdili, da jantarjeva, modrijani pa so rekli, da ilovnata, ker ena sama črka imena božjega tehta več nego vsa zemeljska obla.

Iz francoščine.

Pripovedka o solzah.

Ko so naši prastariši grešili in so bili izgnani iz prekrasnega raja, morala sta si Adam in Eva v potu svojega obraza služiti vsakdanji kruh. Nekega dne je šel Adam rano, ko se je še komaj jelo svitati, na polje. Ob robu gozda najde angela in ga ponižno pozdravi. Ta mu prijazno odzdravi in ga pokliče po imenu, rekoč: „Nikar, Adam moj dragi, tako naglo mimo mene, postoj malo, da se nekoliko pomeniva! Povej mi vendar, kako se ti kaj godi in kaj dela tvoja družica Eva!“ Adam osupel postoji ter žalostno odgovori: „Oh,

ljubi moj, ne godi se mi najbolje. Eva, moja žena, mi briše z vročega čela znoj, jaz pa ji zato hvaležno poljubljam solze žalosti, ki ji tekó po licu.“

„Znoj in solze?“ se začudi nebeški mladenič. „Teh reči ne poznam, še nikoli jim nisem slišal imena. Kaj je znoj, kaj so solze? Pojasni mi to, Adam! Kako se pravi deželi, kjer zdaj živiš?“

Adam globoko vzdihne ter prične tako le: „Kraj, kjer živim zdaj s svojimi, ni tako srečen, kakor je bil raj. — Tukaj ne tečeta mleko in strd, ampak solze; zato pravimo tudi temu kraju dolina solz in žalosti. Ko sva z Evo grešila in sva bila zato izgnana iz raja, je rekel gospod Bog: „V potu svojega obraza bosta jedla kruh, zemljo bosta obdelovala in ta bo vama rodila le trnje in osat.““ Te trde in ostre besede je izpregovoril Gospod, a vendar naju je srčno ljubil. V znamenje svoje ljubezni do naju nama je položil v srce čudodelen biser — zdravilo v žalosti in v bridkosti. Pri vsakem občutku žalosti in kesanja nama začne srce močno utripati, postane viharo v najinih prsih in trdi biser se raztopi v mehko in vročo solzo, ki nama zaigra v očeh. Blagor nama, da se moreva jokati in izjokati, zakaj brez solz bi žalosti, bolečin in strahú že davno umrla; takó zeló sva žalila svojega Gospoda in Boga, ki nama je hotel le dobro . . .“

Ko Adam to izgovori, se mu izvije iz prs globok vzdih in bridko začne jokati. Angel pa

radostno vzklikne: „Hvala ti, Adam, in ostani z Bogom; srečen sem, ker je videlo moje oko prekrasne solze, solze kesanja, ki vaju spravljajo z vajinim Bogom.“

Anton Kosi.

Raje ubog, a pošten, nego bogat, pa nepošten!

Črtica iz življenja cesarja Jožefa II. *)

Cesar Jožef II. se je rad mudil med prostim ljudstvom, da bi izvedel, kaj govoré ljudje o njem in o njegovi vladi.

*) To črtico je spisal pred štirimi leti umrli Frančišek Lužar. Bil je to nadarjen in marljiv mladenič, ki se je zelo zanimal za domače leposlovje. Rojen je bil dné 5. januarja 1879 v Krškem, umrl pa je dné 20. marcija 1899. l. v Izlakah na Kranjskem. Pokojni Frančišek je izvršil v Ljubljani nekoliko gimnazijskih razredov; pomankanje in beda sta ga prisilili, da je pustil študiranje in si služil potem nekoliko časa kruh kot pisar. V 3. zv. „Zab. knjižnice“ je priobčil pod imenom *Prostoslav Podtrški* pripovedko „Izpolnjuh obljubo!“, v 7. zvezku pa s podpisom *Simon Svetlin* mično pravljiico „Deseti brat“. Fr. Lužarja je posebno veselilo nabiranje narodnega blaga, in ko bi še živel, bi i dr. Štrekeljeva zbirka nar. pesmi obsegala gotovo več po Lužarju nabranih pesmic, kakor jih obsega sedaj, ko najdemo v navedeni zbirki samo eno po Lužarju zapisano pesemco. (V. snop., str. 139.) Bodi ohranjen zvestemu sotrudniku „Zab. knjižnice“ na tem mestu skromen spomin. *Ured.*

Nekega večera je peš korakal v preprosti obleki v cesarsko mesto Dunaj. Ne daleč pred seboj zagleda popotnika. Pridruži se mu. Pogovarjata se to in ono. V prijaznem razgovoru razloži popotnik cesarju, katerega ni poznal, svojo revščino in nadloge, iz katerih si ne ve in ne more pomagati.

Na odkritosrčne besede tujčeve odgovori cesar popotniku: „Tudi meni se godi slabo, čeprav sem oskrbnik državne blagajne. Prilika se mi sicer ponuja, da si pomagam in olajšam svoje stanje, a kaj, ko sam ne morem tako lahko izvršiti svojega namena. Rad bi namreč oropal blagajno, če bi našel za to primernega pomočnika. Bi li bil ti voljen mi pomagati? Ne bode ti žal, veruj mi! Osrečiš mene, pomoreš pa tudi sam sebi iz nadlog.“

„To ni lepo“, odvrne tujec, „da tako vračaš zaupanje, katero ima velika gospôda v tebe! Pomisli dobro, predno izvršiš svoj naklep! Mene pa, dragi moj, ne dobiš za tako delo. Zakaj moja ranjka mati so mi dejali na smrtni postelji: Bodi raje ubog, pa pošten, kakor pa bogat in nepošten! Te besede so se mi vtisnile globoko v srce in po njih se hočem ravnati.“

„Si pač strahopetnež“, govori cesar dalje, „pa mi pomagaj vsaj oropati slovitega dunajskega zlatarja!“

„Nočem si z nepoštenim dejanjem omadeževati poštenih svojih rok“, pravi popotnik.

„Nočem grešiti in se zameriti svojemu Stvarniku, ki me pač rad ima, ker mi dá ljubo zdravje. In kaj bi mi tudi koristilo, ako bi ti pomagal oropati zlatarja, ker itak ne bi mogel v miru uživati naropanega blaga; vest bi me pekla noč in dan, četudi bi me gosposka ne dobila v roke.“

„No, pa mi vsaj pomagaj oropati jako bogatega trgovca; to pač ne bode tako hudo, in sicer tem manj, ker te povedem k trgovcu, ki je tako bogat, da prižiga smodke kar z desetaki“, izkuša cesar popotnika.

„Ne govôri mi dalje o tem in ne izkušaj me več“, reče ostro pošteni popotnik, „sicer te naznanim pravici.“

Cesar se nato brez slovesa in na videz nezadovoljen izgubi med množico meščanov.

* * *

Drugo jutro pošlje cesar jednega svojih služabnikov po popotnika, zakaj dobro si je bil zapomnil njegovo ime, ulico in številko njegovega stanovanja.

Ko stopi tujec v cesarsko dvorano, poklekne pred svitlim cesarjem. Ta pa mu veli vstati ter se prav prijazno pogovarja z njim. Čez nekoliko časa odide cesar v stransko sobo ter se ondi hitro preobleče.

Ali kako se zavzame naš popotnik, ko stopi predenj mož, ravno takšen kakoršen je bil oni, ki ga je prejšnji dan tako zelo izkušal. Pogleda

ga natančneje v obraz ter spozna v njem cesarja. Tujec se zelo prestraši, pade znova na kolena, a dobri vladar ga ljubeznivo vzdigne, mu dá bogato darilo in ga odslovi z besedami: „Prav si govoril včeraj, da je bolje biti ubog in pošten, nego pa bogat in nepošten!“

Zajec, volk in lisica.

(Narodna basen.)

Zajec, volk in lisica se nekega večera snidejo v gozdu.

Zajec pravi tovarišema: „Vesta, kaj je novega?“ —

„Kaj pa?“ vprašata radovedno oba.

„Sinoči sem našel veliko strdi in sem jo skrbno zakopal. Pojdimo in jo odkopljimo, dobro bo nam teknila!“

Vsi gredó. —

— Ko so že precej časa tavalili po gozdu, pravi lisica: „Vi, boter volk, ste gotovo že trudni in vi kratkorepnik tudi. Ali je še daleč do zaklada?“ vpraša zajca.

Ta ji pokaže od daleč kraj, kjer je našel zaklad, in pové, da je še uro hoda.

„Nak, tako dolgo pa ne morem vztrajati“, pravi lisica, solnce je zašlo in mrači se že, noč

je za počitek, ne za delo. Najbolje bi bilo, ako se kar tukaj uležemo. Zjutraj zarana vstanemo in nadaljujemo pot.“

Sopotnika sta bila zadovoljna z nasvetom. Vsi gredó počivat. Zajec počene pod grmič in zadremlje. Volk gre v goščo in tam zaspí. Lisica pa se potuhnjeno splazi pod klado, ki je ležala tam blizu, in se dela, kakor bi trdno spala. Ko čuje, da soseda že smrčita, tiho vstane in gre, da bi sama izkopala dragoceni zaklad, po katerem so se ji že tedaj cedile sline, ko je zajec začel pripovedovati o njem. Pazljivo pogleda na oba sopotnika, in ko vidi, da ji ne preti nobena nevarnost, izgine v nočni tmini. „Le spavajta sladko“, si misli, „strdi ne pokusita nikoli.“ Ko je snedla strd, se splazi tiho v gozd pod klado in hitro zasmrči; dobro ji je bila teknila sladka večerja.

Ko se zasniva, se zbudi volk. Hitro pokliče svoja tovariša, češ, da je varnejše zarana kopati zaklad, ko še nihče ne vidi, nego o belem dnevu. Zajec vodi, moško stopajoč spredaj, volka in lisico. „Hvala Bogu, vendar smo dospeli na pravi kraj“, reče po dolgem, mučnem potovanju, in pokaže na cilj. „Jojmene, kaj pa vidim! stopinje so vtisnjene v prst“, pravi v strahu.

„Da bi le ne prišlo še kaj hujšega“, odgovori zvita lisica osorno.

„Bog ne daj“, pravi zajec in začne s prednjimi nožicami brcati prst narazen. Tudi volk in

lisica se urno lotita dela. Kopljejo in kopljejo, a strdi vendar ne najdejo.

Zajec obupuje. Lisica pa mu pravi: „Kdo je neki ukradel strd, saj zanjo nihče ni vedel razen tebe!“

— „Ni res, ni res, tudi vama sem povedal za prostor, kjer sem jo zakopal“, zagotavlja ubogi zajček. Zdajci pa se oglasi volk: „Poberi se mi izpred oči, malopridnež! Sram te bodi, opeharil si naju!“ Kratkorepnik se hoče še opravičevati, a volk se tako grozno zadere nad njim, da se mu ni več ljubilo ziniti besedice.

Pobegne in teče, kar ga nesejo noge. Ker pa je tekel navzdol čez drn in strn, si je tako poškodoval prednji nogi, da ima še dandanašnji kračji, nego zadnji.

Zap. Doberčan.

Pravljica o nezadovoljni vijolici.

Pomladne sapice so pihljale čez polja in livade. V živi meji ob robu travnika je rasel divji ščipek. Tik njega pa sta cveteli dve nežni cvetici — ponižni vijolici. Goreča ljubezen ju je družila. Njuni zeleni listki so pokrivali zemljo enako preprogi, iz katere so se bleščali globoko modri cveti ter s svojimi skrivnostnomilimi očesci zrli veselo v prekrasno božjo naravo.

Gotovo bi vijolici od veselja zavriskali, ko bi se ne bali, da bi njun radostni krik ne preplašil mladih brstov, soseda ščipek, ki se je zibal še v zimskim spanju. In kako radi sta imeli ščipek, kako udani sta bili temu svojemu sosedu! Saj ju je branil s svojim bodečim trnjem vsega, kar bi utegnilo biti nežnima, pomoči potrebnima cveticama na škodo ali v pogubo. Kolikrat je že stegnila kaka roka prste, hoteč utrgati vijolici, a vselej je pokazal ščipek svoje orožje, — ostre trne — in roka je izginila. Izginil pa je tudi strah, v kojem sta trepetali o takih prilikah naši cvetki.

Tako je preteklo nekoliko tednov srečno in mirno. A sreča nima na zemlji nikjer stalnega doma. Tudi našima vijolicama ni bila dolgo mila, zakaj bližal se je čas, ki je razdružil v srčni ljubezni objemajoči se vijolici.

Bilo je jasnega pomladnega jutra, ko zaslišita vijolici glasen smeh, radostno vriskanje in prepevanje. Kaj pa je bilo?

Lepa vrsta najljubeznivejših pomladanskih cvetic se je pomikala mimo žive meje, kjer so rastle naši trije znanci: vijolici in ščipek. Naprej so korakali zvončki, za njimi so se vrstili igleci in marjetice, bolj zadaj so se zibali v prekrasnem izprevodu pisani tulipani, vrsto pa so končali snežno-beli narcisi z zlatimi glavicami.

Vse te cvetice so se pomikale na solnčne kraje, da bi si tamkaj poiskale primernih pro-

storčkov, kjer bi pognale korenine, prebivale, cvetele in dehtele.

To je bilo radostno gibanje, zvonjenje in ukanje! Našima cvetkama pod ščipkom je kar sapo jemalo, in strmé sta zrla za prekrasno raznobojno trumo cvetic. Končno jima izgine ne navadni izprevod izpred oči, le ščipek je videl, ker je bil visok, kako se je vrsta cvetic pomikala po pobočju bližnjega hriba navzgor.

Postalo je zopet tiho in mirno krog žive meje, kjer sta stali vijolici. V naravi je vladal mir, a ne tako v srcu ene naših dveh cvetic. Vedno in vedno je imela pred očmi prekrasno rajajočo trumo, zmeraj ji je zvenelo po ušesih glasno ukanje in prepevanje veselih cvetic, ki so se mogle tako svobodno pomikati po prekrasnem božjem svetu. — Premišljevala je svojo usodo, žalostila se ter končno sklenila, da pohiti za presrečnimi cveticami; z njimi se hoče radovati, z njimi skakati in vriskati na boljšem in lepšem prostorčku v solnčnih višavah.

Drugi sestrici je bilo neizmerno težko pri srcu; jokala je in jokala ter bridko vzdihovala, toliko da ji ni počilo srce. Kako srčno sta se ljubili, koliko veselih uric preživeli skupaj, kolikokrat se tolažili v bridkih trenutkih! In zdaj?

Tudi ščipek je jokal; po očetovsko je skrbel vedno za obe vijolici in zdaj ga hoče ena zapustiti...!

Ne žalost, ne prošnja sestrice, niti ščipkovo ljubeznivo prigovarjanje ni pomagalo. Nezado-

voljna in po sreči hrepeneča vijolica se poslovi ter se odpravi na pot proti oni strani, kamor se je pomikal nedavno izprevod veselih pomladanskih cvetic.

Hitela je in hitela dalje in dalje. Toda kmalu je opešala; ranila si je bila nežni nožici, a o tako vroče zaželeni trumi cvetic ni bilo ne duha ne sluha.

Trudna je tavalala nesrečna vijolica okrog. Naposled pa se je zgrudila ob kraju pota onemogla na tla. Spomnila se je sedaj svoje predrage domačije, spomnila se ljubeče sestrice in skrbnega svojega varuha, ščipka. Neznano hrepenenje se je poloti, in bridko zajoka. Zadnje moči svojega onemoglega telesca zbere revica, postavi se pokoncu ter trdno sklene, da se skesana povrne nazaj v svojo domovino.

Nekoliko časa tava uboga cvetica okrog, išče in išče, a v svoji obupnosti ne najde pravega pota nazaj.

Kaj je storiti sedaj nesrečnici? Drugega ji ne preostaja, nego poiskati si na mestu, kjer je opešala, primernege torišča, ter posaditi vanje koreninice svoje. Le težko se ji to posreči. Toda ni ga bilo tukaj ščipka, da bi jo branil vročih solnčnih žarkov, ki so ji sušili mozeg v slabotnem telescu, ni je bilo tovarišice drage, ki bi ji delala družčino. Bledela je nesrečna vijolica vedno bolj in bolj; prekrasna modra barva njenih cvetov je ginila in prijetni, blagodejni duh, ki je napolnjeval prej zrak okrog nje, je izhlapel . . .

In takšna stoji še danes ob potu — znamenje nezadovoljnosti in nehvaležnosti. — Ljudje je ne obrajtajo, dà, še celó sramotno ime so ji dali — pasja vijolica. A. K-i.

O ponosnem levu.

(Egiptovska basen. Po *Ben Ezar-ju.*)

V afriški puščavi je vladal mogočen lev. Kedaj je to bilo, vam ne morem natanko povedati, a toliko vem, da so mu bile podložne vse živali daleč na okrog. Mogočnost in oblast sta tako oslepili leva, da je postal silno prevzeten, pri tem pa tudi neusmiljen in grozovit.

Nekega dne je iztrgal trepetajočo antilopo *) iz sredine stokajočih mladičev ter jo usmrtil z udarcem svoje močne šape samo zato, ker je po naključbi skalila vodo* onega studenca, iz katerega je lev navadno pil. Predno antilopa izdihne, se oglasi ter reče s slabotnim glasom: „Grozovitež! Res je, da ti ni kos nobena žival v puščavi, a mogočnejši nego si ti, je človek; od njega tudi prejmeš kazen za svojo brezsrčnost.“ Strah je

*) Antilopa = jelenu podobna žival tenke, gibke vzrasti, ljubkega vedenja in krasnih oči. Ravnine in puščave afriške in azijske oživlja včasih po tisoč in tisoč antilop v eni čredi. Ljubeznivost te živali, zlasti pa milobo njenih oči so opevali večkrat pevci jutrovih dežel.

izpreletel leva, ko je zaslišal te besede, zakaj do sedaj še ni videl človeka, niti ni ničesa slišal o njem.

Nekega dne gre kralj lev na izprehod. Naproti mu prileti krokar.

„Kdo si ti?“ vpraša lev, ko ugleda neznanega mu ptiča.

„Jaz sem krokar“, odvrne ta, „človek me je prepodil. Vzel je puško in je ustrelil za menoj.“

Te besede so leva vznemirile znova. Šel je domov ter premišljeval, kakšna stvar bi utegnil biti človek.

Zdajci zagleda cel oblak prahu; po cesti priteče osel.

„Kaj hočeš? Si li mar ti človek?“ vpraša ga lev.

„Oh, nikakor ne, visoki gospod, jaz sem osel!“

„Kaj torej hočeš in čemu si tako pridirjal?“

„Ušel sem človeku, ki me tepe ter mi naklada velike tovore.“

Zopet je razmišljal lev o človeku, kar jo prisopiha konj.

„Kaj hočeš? Si li mar ti človek?“ vpraša ga lev.

„Oh, nikakor ne, visoki gospod“, odvrne konj. „Ušel sem ravnokar človeku. Položil mi je na hrbet kos usnja, sedel nanj ter me z nogami tako tlačil, da nisem mogel več pretrpeti. Vrgel sem ga raz sebe ter mu utekel.“

Lev se zopet zamisli, kar mu prihiti naproti kamela.

„Kdo si ti? Si li mar ti človek?“

„Oh, nikakor ne, visoki gospod, jaz sem kamela. Človek mi je položil na hrbet težek zaboj ter naložil vanj svoje blago. Poklekniti sem morala, a ker se mi je zdel tovor pretežek, sem se ga otresla ter pobegnila.“

Lev se je zopet zamislil, in nikakor mu ni šlo v glavo, kakšno bitje bi moglo biti to, ki ima tolikšno oblast, da mu je pokorno vse.

Ko se lev vrne z izprehoda, leže, da bi se nekoliko izpočil. Kar ugleda od daleč stvar, kakoršne še do sedaj ni videl. Šla je po dveh nogah in glavo je nosila ponosno pokoncu.

Jezno zarjove lev: „Kdo si ti in česa želiš?“

Trepetaje in drgetaje se skloni stvar k tlam in reče ponižno: „Jaz sem človek.“

Leva se poloti občutek ponosa in radosti ob enem, spoznavši, da je to slabotno in neznatno bitje človek, katerega se boji vse. Ves strah ga je minil, zakaj niti misliti si ni mogel, da bi ga tako slaba stvar, kakoršna stoji pred njim, mogla prevladati.

Zato prične lev velikodušno: „Življenje ti sicer pustim, a biti moraš moj suženj. Moreš li ubijati antilope, ali si morda preslab za to?“

„Gospod“, odvrne človek, „to morem, znam pa še več. Tesar sem in sem bil na poti k mogočnemu knezu našega rodú, da mu napravim krasno hišo, kakoršna se spodobi kraljem.“

„Hišo?“ se začudi lev. „Ali imajo vaši kralji hiše? Jaz sem mnogo večji in mogočnejši kralj, a nimam hiše. Takoj mi postaviš hišo!“

Tesar privoli v to. Mnogo mogočnih palm je podrl in otesal in kmalu je stalo močno leseno poslopje sredi puščave.

Zdaj stopi človek pred leva in pravi: „Kralj lev, tvoja hiša je izgotovljena; blagovoli vstopiti!“

Veličastno se vzdigne kralj živali in koraka v novo postavljeno stanovanje. Tesar pa ne gre za njim, marveč ostane pred hišo, potegne za majhno vrvico, nakar se vrata zapró in lev je bil — ulovljen.

„Odpri!“ zarenči lev.

Človek pa zunaj mirno odvrne: „Ne odprem ti, ne! Vedi, ljubi moj lev, prej sem bil jaz tvoj, sedaj pa si ti moj jetnik.“

Lev strašno rjove ter stresa stene, pa zaman — vrata se ne odpró.

Tesar hiti zdaj h knezu bližnjega rodu, pove ondi, kaj se mu je zgodilo, ter se kmalu zopet vrne z veliko množico ljudi pred levovo palačo. Pripeljali so s seboj veliko železno kletko. To postavijo pred vrata poslopja, v katerem je tulil lev. Tesar prime zopet za vrvico, vrata se odpró in srdito se zažene lev iz svojega zapora, a ne na plano, marveč v nov zapor — železno bajto, na kateri se istotako vrata takoj zapró.

Lev je bil sedaj v človekovi oblasti, ki ga je prodal lastniku velikega zverinjaka. Ta je vozil

leva iz kraja v kraj ter ga kazal z drugimi zverinami vred ljudem za denar. To je bilo za ponosnega in ošabnega leva neizmerno ponižanje — hujša kazen nego smrt.

Več nego moč in surova oblast premore duhovitost. — Človek je gospodar vsem bitjem na zemlji.

A. K.

Poučne črtice.

Koliko je vredno ptičje gnezdo.

Koliko je vredno ptičje gnezdo? Čudno vprašanje! Koliko bode pač vredno tako majhno gnezdece? In 5—6 majhnih ptičkov, ki sedé v njem, no, za iste se tudi gotovo ne dobi nič. Ptičje gnezdece je pač nekaj nežnega, ljubkega, a vrednosti nima nobene . . . Tako porečeš morda ti, mladi čitateljček. Toda tvoje mnenje je napačno. Poslušaj me, da ti pojasnim tvojo zmoto.

Recimo, da je skrito tam v zatišju vrtné meje drobno gnezdece; v njem se giblje 5 mladičev. Da so mladiči zelo požrešni in vedno lačni, je v obče znano; znano pa je tudi, da so hrana ptičev največ razni mrčes, gosénice, katere morata stara prinašati mladičem.

Vsak teh naših ptičkov potrebuje na dan približno 50 gosénic, to je torej $5 \times 50 = 250$ za vseh petero.

Pomisli, dragi moj, kako bi bilo, ako bi moral ti 250 gosénic dan za dnevom pobirati in iskati! Mladiči so navadno šele za 4—5 tednov godni. Ako odmeriš čas, ko morata starca hraniti mladiče, s 30. dnevi, tedaj požre vseh pet ptičkov v 30. dneh

30 × 250 gosenic. Ako prav množiš, dobiš število 7500. Premišljujva dalje! Gosenice so požrešen mrčes, zakaj dokazano je, da požre jedna sama gosenica na dan toliko listja in cvetja, kolikor sama tehta.

Prirodopis nas uči, da so gosenice uprav kakih 30 dni najbolj nenasitne in požrešne. Ako torej uniči vsaka gosenica vsak dan le po en cvet, ki bi dal sad, tedaj pokonča v 30. dneh 30 komadov sadja v cvetu in teh 7500 gosenic je vzrok, da dobimo v jeseni 30 × 7500 to je 225.000 komadov sadja manj, kakor bi ga dobili, ako bi nam gosenice ne pokončale cvetov.

Kaj misliš, koliko bi dobil za jabolka, ako bi jih imel v jeseni n. pr. okoli 225.000 na prodaj? Znano je, da gre na kilogram povprečno 7—9 jabolk; — 225.000 jabolk bi bilo torej 25.000 — 32.142 kg. Kilogram natresenih jabolk računimo povprečno po 5 h. Natrgano sadje pa je dražje: kg po 10—12 h. Za 225.000 natresenih jabolk bi se torej dobilo 25.000 — 32.142 × 5 h = 1250 — 1607 K, za isto število natrganih, nenaolčenih pa 2500 — 3000 K. Ali sedaj izprevidiš, da je majhno ptičje gnezdo z mladiči mnogo več vredno, kakor si ti sprva mislil?

Brezsrčni, surovi dečki, ki pobirajo mladiče in razdirajo gnezda, ne storé torej samo slabega dejanja, marveč oškodujejo tudi svoje stariše in sosede. S tem, da uničijo gnezdo, ukradejo velik del jesenskih dohodkov. Da ti, čitatelj moj dragi, nisi tako brezsrčen in neusmiljen, da bi razdiral ptičja gnezda, o tem sem uverjen. Toda, kaj ne, da boš skrbel tudi za to, da se i tvoji tovariši ne bodo nikoli pregrešili v tem oziru? Naloži tudi svojim tovarišem račun, ki sva ga pravkar izdelala. Vprašaj jih tudi, ali jim ne gredó

v slast jeseni sladke hruške in sočnata jabolka, in jeli jim je znana povest o onih dečkih neke vasi, ki so spomladi ptičke preganjali in gnezda razdirali? Ali še veš, kako se je dečkom one vasi godilo jeseni?

A. K.

Nekoliko o orožju v starih časih.

I. N—r.

Orožje, to je ono orodje, ki nam služi pri napadu na sovražnika ali pa v obrambo proti njemu, je bilo že od nekdanj pri vseh narodih velikega pomena.

Ker v prvih časih človek še ni poznal kovin, zato je narejal svoje orodje in tudi orožje iz kamenja, po največ iz kresilnega kamna ali kremenjaka, deloma tudi iz kosti večjih sesalcev. Dobo ali čas, ko človek še ni znal izkoriščati kovin ter je rabil za svoje namene le zgolj kamenje in živalske kosti, imenujemo kameneni dobo. Človek je takrat še živel v zemeljskih luknjah, po pečinah in holmcih, molečih iz močvirnatih dolin in ravnin. V kameneni dobi so rabili ljudje priostrene kosti sesalcev za bodala, spodnje čeljusti medvedov in levov pa za sekala. Iz kamenja, ki se dá lepo kalati, so izdelovali nože, bodala in osti za sulice; iz ostrega, trdega kamna — kremenjaka — pa so delali sekire, kladva, pile itd., katere so pozneje pritrjevali z remenjem na lesena toporišča.

Takrat so že poznali tudi lok, pušico in laso.*) Nekoliko pozneje, tudi še v kameneni dobi, so rabili isto orožje, ki pa se je odlikovalo od prejšnjega po raznovrstnosti svojih oblik in boljši izvršitvi.

Kar se tiče izdelovanja orožja, zasledimo posebni napredek v kovinski dobi, to je v času, ko so se naučili ljudje topiti kovine in kovati iz njih orodje, orožje, posodo, lepoticje itd.

Okorne kremenate sekire so izgubile sedaj svojo veljavo — izpodrinilo jih je bronasto orožje, ki je bilo izdelano posebno lično. V tej dobi nahajamo meče, bodala in bojne sekire. V Hallstattu***) je bila izdelovalnica železnih mečev in nožnic iz bronaste pločevine.

Na Kranjskem so v istem času nosili iz vrbovine spletene ter z bronasto ali železno pločevino prevlečene čelade.

Vsi omikani narodi starega veka so poleg napadnega orožja posebno skrbeli tudi za dobro obrambno orožje, ki je za časa vitezov doseglo vrhunec svoje popolnosti — dokler se ni umaknilo strelnemu orožju. Egipčanom so služile za pokrivala s kovinskimi ploščicami okovane usnjene kape; le kralji so nosili kovinske čelade in z jermenjem preprežene suknje ali pa samo usnjene srajce, ki so bile obložene s krokodiljo kožo. Ščit je bil pravokoten ali pa jajčast.

*) *Laso* (španska beseda) je dolg usnjat remen, ki ima na koncu kroglo ali bat. Remen se vrže in s kroglo obteženi konec se omotá nasprotniku okrog noge ali vratu. V Južni Ameriki rabijo laso še dandanašnji, ko lové divje konje, zubre itd. *Ured.*

**) Hallstatt je mesto na Gorenjem Avstrijskem, znano po svojih solinah in po izkopanih starinskih rečeh izza keltovskih časov. *Ured.*

Težki pešci so nosili kratko sulico, kij in bojno sekirico, bodalu podoben meč in srpasto sabljo, ki se je imenovala „kops“. Lahki pešci pa so bili oboroženi z lokom in s pušicami. Egipčanom so bili zelo priljubljeni bojni vozovi. Imeli so prostora za dva vojaka: — eden je streljal (z lokom), drugi je vodil konja. Asircem, Perzijanom in Medijcem je bil tak bojni voz najodličnejše orožje. Celo kralji so se bojevali raz njega.

Kakor vsi vojaki, nosili so tudi ti kovinsko čelado ali usnjeno kapo, platnen, pozneje z železnimi ploščicami obšit oklep, kakor oklepno srajco, oklepne hlače in majhen, okrogel ščit. Imeli so bronaste, železne ali jeklene meče, kopje, buzdovan,*) bojno sekirico z dvojnimi rezilom in fračo.***) Znamenita je bila tudi babilonska konjica. Lahki jezdeci so nosili platnen oklep in lok, a težki so se pokrivali s kovinsko čelado. Imeli so železen oklep — kakor oklep za noge — meč in sulico. Celo konji so bili v oklepu. Perzijani so imeli neko vrsto bojnih topov. Bili so to premakljivi kovinski stroji, opremljeni z vsem, kar je potrebno za obleganje: z metalnico, stenolomi, oblegalnimi stolpi, lestvami in lesom za mostove.

Tudi Grki so rabili navedeno orožje. Omeniti je le, da je bilo njihovo orožje zelo popolno. Oklepi in ščiti so bili okrašeni z raznimi reki

*) Buzdovan = železni kol z držajem na enem in z močnim batom na drugem koncu. Buzdovan so rabili v boji zvečine jezdeci in sicer do 16. stoletja. *Ured.*

***) Frača ali prača = metalno orožje, s kakoršnim je zadel David velikana Golijata. Prim. Lesarjeve „Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze“ 52. odstavek „Davidov boj z velikanom Golijatom“! *Ured.*

in pregovori. Rimljani so za časa svojih cesarjev nosili luskinast oklep in usnjeno, zelo gosto okovano ali pa kovinsko čelado. Glavno orožje jim je bil meč, za Hadrijana posebno dolg, spočetka iz bronu, pozneje pa iz železa narejen. Omeniti je še značilno rimsko orožje, takozvani „pilum“, to je metalno kopje.

Lok in pušice so rabile le pomožne čete, konjica je imela meč in sulico.

Praorožje Germanov je bila „framea“, ki se je rabila za metanje, suvanje in sekanje.

Meč, ki je s časom postal glavno orožje, rabili so za časa Tacita*) le zapadni in severni narodi. Bil je iz železa ali jekla, dvorezen, brez osti. Kmalu pa so opustili ta meč in začeli rabiti daljšega, ki je imel obliko trstovega lista in bil do poldrugi meter dolg, imenovan „spata“. V 15. stoletju so imeli meč za obe roki. Sasi pa so zraven tega še rabili $\frac{1}{2}$ – 1 m dolg dvorezen, priostren meč, ki jim je služil kot bodalo. Lok in sulica, katero so v srednjem veku kaj radi zastrupljali, sta se ohranila še v srednjem veku. Vitezi pa teh niso rabili nikdar v boju, temveč le na lovu. Bilo je to orožje za nižje sloje.

Lok je bil zelo priljubljen na Francoskem, istotako na Angleškem, kjer so bili posebno spretni strelci.

Kot vojno orožje so vpeljali v 13. stoletju samostrele na Francoskem in nekoliko pozneje v Nemčiji v bojih meščanov s plemenitaši.

Meče, ki so bili prej iz bronu, so kovali v 8. stoletju edino le iz železa. Plemenitaši so nosili luskinast oklep (usnjeno, z železnimi luskinami

*) Tacit = rimski zgodovinar (Publius Cornelius Tacitus), ki je živel okoli 55–120 po Kr. Ured.

prevlečeno kamižolo), dokler ga v 12. stoletju ni izpodrinila iz železnih obročkov narejena srajca. Sredi 13. stoletja so začeli nositi na ramah železne plošče — bil je to početak ploščatega oprsnika. Mesto zvonaste čelade so bile ta čas v navadi čelade lončene oblike.

Koncem križarskih vojsk se je orožje zdatno izboljšalo. Oklep je postal močnejši; okoli l. 1370. so izključno rabili ploščati oprsnik, ki je dosegel okoli l. 1500. vrhunec svoje popolnosti in veljave. Velika žilavost obrambnega orožja je zahtevala uspešno delujoče napadno orožje. Rabila se je sedaj izključno helebarda*), močna sulica, dolg, težek meč, buzdovan, bojno kladvo in samostrela. A vse na svetu je minljivo. Tudi navedeno orožje je v začetku 14. stoletja izgubilo svojo veljavo — umakniti se je moralo strelnemu orožju — puškam, pištolam, samokresom in topovom.

*) Helebarda = orožje za suvanje. Glavna dela helebarde sta 1. kakih 30 *cm* dolgo suvalno rezilo, ki ima na spodnjem koncu ostro sekiro — nasproti tej sekiri pa je navzdol upognjena ost, katero je zasadi bojnik v nasprotnika; 2. približno 2 *m* dolg kol, na katerem je pritrjeno suvalno rezilo. *Ured.*

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Nič ne tiči v človeku tako globoko kakor površnost.
- * Kar je graje vrednega, ne hvali, sicer te bodo hinavca zvali.
- * „Dovolj“ je bolje nego „preveč“.
- * Na tujih slabostih spoznavamo svoje.
- * Kdor več obljubi, kakor more izpolniti, je lahkomiseln.
- Težje je premagati samega sebe nego sovražnika.
- * Red je duša vseh opravil.
- * Molitev je naravna cvetka pobožnega srca.
- * Bolje je dvakrat vprašati kakor pa enkrat zaiti.
- * Spanje je tat, ki nam ukrade polovico našega življenja.
- * Se jeziti se pravi: maščevati pregreške drugih na samem sebi.
- * Kjer gospodar v vsak kot pogleda, tam ni treba boljšega reda.
- * Zažgati je lahko, hud ogenj pogasiti pa težkó
- * Kamor te postavi Bog, tam stoj trdno in pogumno.

Razne stvari.

Človeško srce je približno toliko kakor pest dotičnega človeka. Ono tehta pri možu blizu 270, pri ženski pa 240 gramov. V enem letu udari srce okoli 37 milijonovkrat.

Ako te je pičila čebela, osa ali kaka druga žuželka, drgni dotično mesto, ko si odstranil prejšelo, močno z novo narezano čebulo. To sredstvo olajša bolečine in stori, da rana ne oteče.

Pokončani majniški hrošči so dobri za gnoj. Dalje pa so posušeni hrošči dobra in cenjena hrana kokošim.

Madeži črne tinte v belem platnu. Razgrej nekoliko limoninega soka in namakaj v njem liso tako dolgo, dokler ne izgine popolnoma. Slednjič pa operi dotično tkanino v vreli vodi. V ta namen je baje tudi dobro vrelo mleko.

Namesto sladkorja — suhe fige. Obče znana je razvada otrok, da z vsakim vinarjem, ki ga kje dobé, hité takoj v štacuno po sladkor. Bolje bi storili otroci, ako bi si kupovali namesto sladkorja suhih fig, ki so prav okusen in redilen, pa tudi zdrav sad. Suhe fige uplivajo — kakor trdijo imenitni zdravniki — zelo ugodno na želodec in na čreva. Tudi onim ljudem, ki kašljajo in so sploh slabih pljuč, se zelo priporočajo suhe fige.

Kratkočasnice.

Ne more jesti.

Gost sedi v krčmi pri mizi ter gleda pred seboj na krožnik poln juhe, toda je ne vzame. Hitro na to priteče krčmarica ter ga vpraša, ali mu ne diši juha. „Ne morem je jesti“ odgovori ji gost. „Oj“, reče krčmarica, „pa vam prinesem druge!“ Kmalu je druga juha na mizi in gost jo vlije na krožnik, a dene roke križem, ne pokusivši juhe. „Kaj“, ga vpraša krčmarica, „ali tudi te ne morete jesti?“ „Ne morem,“ reče gost na kratko. Krčmarica mu prinese tretje, pa godi se ji, kakor prvič in drugič. „Za Boga!“ vzklikne na to, „kaj vam je, gospod, da ne jeste pri nas juhe?“

„Oh“, nategne gost, „saj bi jo jedel, toda žlice, žlice nimam.“

Več prošenj v eni.

Potujoč rokodelski pomočnik nagovori vaškega krčmarja tako-le: „Prosim vas, gospod krčmar, podarite mi kupico vina, takó sem lačen, da ne vem, kje bom nocoj spal.“

Iz gospodarske šole.

Učitelj: „Kakó ohranimo svinjsko meso najdalje sveže?“ — Učenec: „Ako pustimo svinjo živo.“

Dobro mu je povedal.

Več mestne gospôde je potovalo lepega poletnega dne peš po deželi. Med potjo so se zabavali s tem, da so izpraševali preproste kmete to in ono ter se potem posmehovali njihovim preprostim odgovorom. Tako je n. pr. vpraša prevzeten mestni gospodič nekega kmeta: „Slišite, očka, čemu pa stoji križ tamkajle?“

„Hm“, odgovori kmetič, „tam se je zgodil pred leti velik čudež, ki se lahko prigodi tudi vam, ako pokleknete pred križ in prav pobožno molite!“

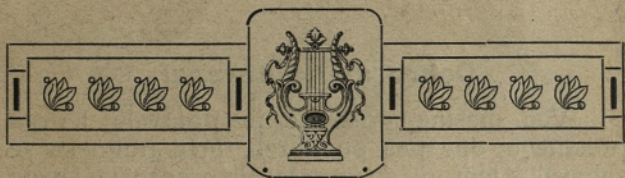
Med glasnim smehom cele družbe vpraša gospodič kmeta vnovič: „Kakšen čudež pa se je zgodil?“

„Tam je prišel k pameti mestni gospod, ki je stavil ravno tako neumna vprašanja kakor vi!“ se odreže kmet. Vse se je sedaj krohotalo radovednemu gospodiču, ki od tistega časa menda nikoli več ni popraševal kmete, čemu stojé križi ob razpotjih.

Oporoka.

Bolnik zapiše svojo poslednjo voljo ali testament tako-le: „Nimam ničesar, dolžan sem mnogo, kar še preostaja, zapuščam sorodnikom.“

Glasba.

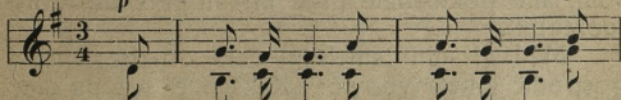
1. Škrjanček poje...

Besede A. K—ijeve.

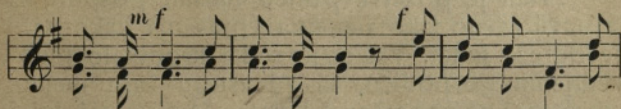
Národní napev. *)

Zmerno.

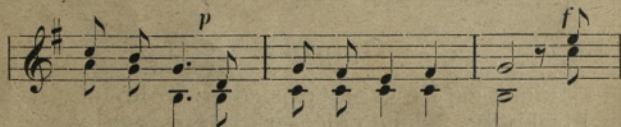
p

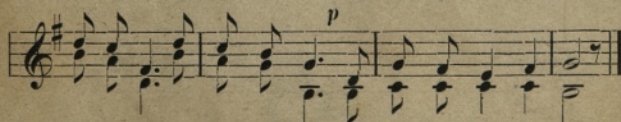
1. Škr - jan-ček po-je žvr-go - li, ker

se živ - lje-nja ve - se - li, ko se za-sve - ti

be-li dan, po - zdravlja hrib in plan. Ko

se zasve-ti be-li dan, pozdravlja hrib in plan.

*) Iz Kosi-jeve rokopisne zbirke šolskih pesmi z narodnimi napevi.

2.

Iz sna se naglo kmet zbudi,
na polje njemu se mudi,
modrina vedrega neba
lepo se mu smehlja.

4.

Pastirček poje si na glas,
ker je na pašo gnati čas,
on poje Bogu tisoč hval,
ki lepi dan je dal.

3.

Marljivo dete v šolo gre,
veselje polni mu srce,
nezmerno živo vnema ga
krasota juterna.

5.

Potoček lahko žubori,
to žuborenje se glasi
ko miloglasna pesmica,
hvaleča stvarnika.

6.

Zato, o človek, tudi ti
ne zabi Boga hvaliti,
ki modro je ustvaril svet,
vse spravil v lepi red.

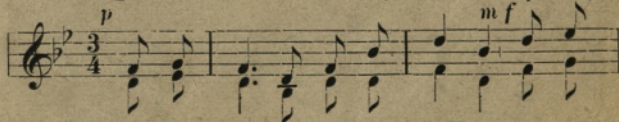

2. Na poti v šolo.

Besede Jož. Stritar-jeve. *)

Zmerno-gibčno.

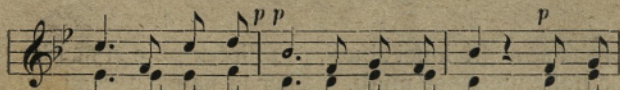
Národní napev. **)

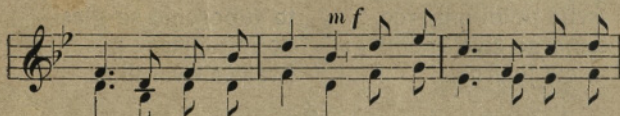
1. Kaj mu - diš me, oj ze - le - ni in cve-
2. Ur - ne ri - bi - ce v po - to - ki, rad bi
3. Pti - ček. ti u - te - gneš pe - ti; kar ti
4. A - li ko pa šo - la mi - ne, ka - kor

*) Prim. Schreiner-Hubadovo „Čitanko“ II. del, na str. 9.

**) Iz rokopisne zbirke.

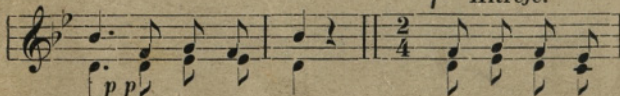

to - či tra-vnik ti? Oj tra-vnik ti! Lep si
vam to-va-riš bil; to-va-riš bil; te-kal,
tre-ba, znaš ti že; oj znaš ti že; v šo-lo
ti bom, ptiček, prost; oj ptiček prost; hej čez

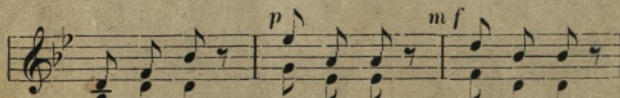
a - li v šo-lo me-ni, lju-bi travnik se mu-
ska-kal bi po lo - ki in me-tu - lje bi lo-
mo-ram jaz hi - te-ti, kjer se bi - stri-jo gla-
jar-ke in kr - ti-ne! Travnik ves bo moj in

f *Hitreje.*

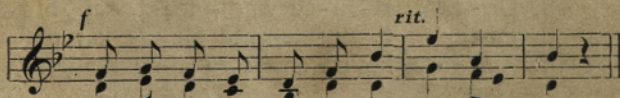

di, ze-ló mu - di.
vil. Oj bi lo - vil.
vé. Dà, oj gla - vé.
gozd. Bo moj in gozd.

La la la la

la la la la la la. La la la

la la la la la la la la la!

Zmešana štrema

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov in
raznih drugih zabavnih nalog.

1.

1. Kriv je, pa ga ne obsodi nihče. Srp.
2. Katere ure ne kupi nihče? Smrtne.
3. Katera obleka ni raztrgana nikoli? Cela.
4. Pol centa jedi, dva centa soli se skupaj kuha, pa je še aš neslano. Ako se kuhajo cela jajca s soljo.
5. Majhno je in okroglo, beži iz ječe v ječo, od očaja pa oblazi ves svet. Denar.
6. Manjši kot kos, vselej sem bos — grem pred seboj z očmi nad seboj. Nos.
7. Po letu sem oblečen, po zimi pa slečen. Koruza.
8. Kateri podplati trpé najdalje? Človeški.
9. Katera hiša je vedno prosta davka? Polževa.
10. Imam veliko sodov polnih zrnja, pa pridejo tatje, prebijejo sode in mi ukradejo zrnje. Mak na njivi in ptici.
11. Liste ima, pa ni drevo; hrbet ima, pa ni žival; val; platnice ima, pa ni vedrica. Knjiga.
12. Kaj imaš, dokler ne poznaš? Zastavico.
13. Zakaj teče zajec pred belim psom hitreje kakor pred črnim? teči hitreje za zajcem.
14. Kje raste najboljše vino? Ker misli, da je beli pes slekel sukno, da bode mogel.
15. Nikjer, ker vino ne raste, marveč samo grozdje.

II.

Orodje sem od spred,
narobe sem predmet,
kateri, če je lep, oko omami,
človeku razna čustva v srcu
drami.

III.

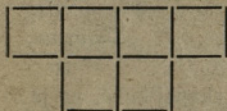
Visoko v gozdu sem drevo
za stavbo dobro in kurjavo,
za marsikako sem pripravo,
dočakam let celó do sto.
Narobe človek sem ubožen,
le drugim delajoč podložen,
kot kako drugo slabo stvar,
proda me lahko gospodar.

IV.

se	Kdor	be	sam
šu	po	je	vi
gla	pra	vo	zno
nju	o	je.	zna

Prestavi poleg stoječa
okenca tako, da ti povedó
vodoravno stoječi zlogi
znan slovenski pregovor!

V.

Odvzami v podobi, ki ti kaže 6
okenc, tri šibice, a tako, da ti osta-
nejo samo 4 okenca? Katere šibice
odvzameš?

VI.

1. Kako narediš, da bodo vsi v sobi videli luč, samo eden ne, čeprav ima oči odprte?

2. Kako je mogoče zapisati „suho travo“ samo s štiri-
rimi črkami?

Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem zvezku „Za-
bavne knjižnice“. Imena rešilcev se naj vpošljejo pod na-
slovom: Uredništvo „Zabavne knjižnice“ v Središču
(Štaj.) vsaj do 1. decembra t. l.

Razveza zmešane štrene

v 10. zvezku „Zab. knjižnice“.

II.

Eden možev se je pisal Vsak; ta je pojedel žemljo.

III.

Vihar.

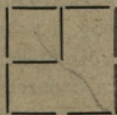
IV.

Del, okroglo, vlak.

V.

1	9	5
8	4	3
6	2	7

VI.

Te naloge so prav ali vsaj izvečine prav rešili: Frančiška Kožel, Marija Jager (star. in ml.), Antonija Florjan, Roza Čresnik, Marija Vrečko, Alojzija Janšovec, učenke VI. razreda dekliške šole v Št. Juriju ob juž. žel., Konrad Vrabl, trgovski učenec v Št. Pavlu v Sav. dolini in Maks Unger, učit. pripravnik v Mariboru; Ana Gabron, Justina Levstek, Terezija Lesjak, učenke V. razreda pri Sv. Petru pod Sv. Goro.

KAZALO.

	Stran
Učitelj učencu ob šolskem izstopu	3
Oj vi pastirski ognji!	3
V čolnu	5
Naša Anica	11
Delitev	14
Arabska podoba	14
Pripovedka o solzah	15
Raje ubog, a pošten, nego bogat, pa nepošten!	17
Zajec, volk in lisica.	20
Pravljica o nezadovoljni vijolici	22
O ponosnem levu	26
Koliko je vredno ptičje gnezdo	31
Nekoliko o orožju v starih časih	33
Pregovori, izreki in pametnice	38
Razne stvari	39
Kratkočasnice	40
Glasba	42
Zmešana štrana	45
Razveza zmešane štrene	47

